

SYLLABUS

"HOE HERKEN IK ANTIK TUN"

door

J.F.H.H. BEEKHUIZEN
Makelaar en Beëdigd Taxateur "ANTIEN TUN"

Amsterdam, 1993

Hoe herken ik ANTIEK TIN
door J.F.H.H.Beekhuizen.

Inleiding

De scheikundige naam voor tin is STANNUM en de daarbij behorende afkorting is Sn. Het atoomnummer is 50 en het atoomgewicht bedraagt 118,70.

Het is een element uit de 4e groep van het periodiek systeem. Tin komt ook voor onder de naam Cassiteriet met de daarbij behorende afkorting SnO₂.

Tin is reeds ontdekt in de voorhistorische tijd.

Tin is in de menselijke samenleving van groot belang geweest en wel vanwege enkele gunstige eigenschappen o.a.:

- laag smeltpunt, waardoor het gemakkelijk in een bepaalde vorm kan worden gegoten en daardoor geschikt is voor het maken van keukengerei
- voor de gezondheid hoeft men zich geen zorgen te maken, daar tin bestand is tegen bepaalde zuren, terwijl tin de smaak niet beïnvloedt
- daardoor worden koperen en ijzeren voorwerpen, die in aanraking komen met voedsel, aan de binnenkant voorzien van een laagje tin (nog steeds worden koperen kookpannen vervaardigd met tin-"bekleding", alhoewel het gebruik van het duurzamer inox de laatste jaren is toegenomen)
- tin heeft een thermische werking; wat er koud in bewaard wordt, blijft koud en wat er warm in gaat blijft warm
- tin laat zich gemakkelijk smeden, walsen en buigen
- als legeringsmateriaal is het ook geschikt, bijvoorbeeld als grondstof voor het vervaardigen van brons (= koper met tin)

Tinerts komt in de natuur voor als grauw-wit erts en het wordt op twee manieren gevonden:

- ondergronds, zoals bijvoorbeeld in Cornwall en Devon (Engeland), Bohemen en Saksen (Duitsland)
- bovengronds (dagbouw), zoals op de Indonesische eilanden Banka en Billiton (met speciale baggermolens)

In Nederland wordt het tin voor het eerst gebruikt in de Bronstijd (ongeveer 1900 - 750 voor Christus). Ver voor de bronstijd wordt het tin al gebruikt door de Egyptenaren en door de Chinezen, omstreeks 3500 voor Christus. Ook in de Griekse en Romeinse samenleving worden tinnen voorwerpen gebruikt.

Voor Nederland zijn tot in de 18e eeuw Engeland en Duitsland de belangrijkste leveranciers geweest. Zweden wordt ook nog genoemd. In de 18e eeuw, mede door het bestaan van de Compagnieën, komt veel tin uit Indonesië: het zgn. Banka-tin.

De legering

Tin is als delfstof te zacht om direct verwerkt te worden en daarom worden er andere stoffen bijgevoegd en wel:

- koper
- lood
- bismuth of antimoon of een combinatie ervan

Al deze stoffen dragen ertoe bij dat het tin meer hardheid krijgt.

Er wordt wel beweerd dat er zilver in tin verwerkt is en wel vanwege de zilverachtige uitstraling dat tin heeft als het gegoten en afgewerkt (= afgedraaid) is. Dit is echter niet waar. Zilver was in die tijd veel te duur om in tin verwerkt te worden. Vanwege deze uitstraling en omdat er aan het einde van de 18e eeuw en het begin van de 19e eeuw veel zilveren serviezen door de verarmde adel vervangen werden door tinnen serviezen wordt tin ook wel "armelui's zilver" genoemd.

Er kunnen twee samenstellingen van tin genoemd worden en wel:

- FIJN TIN, wat bestaat uit: zuiver tin met soms 1 à 2% lood. In het eerste kwart van de 16e eeuw gaat men zelfs over tot het samenstellen van twee soorten fijn tin:
 - de beste kwaliteit (met roos gemerkt); bestaat uit zuiver tin en koper
 - de tweede kwaliteit mag 2½ tot 4 pond lood bevatten (deze samenstelling wordt eerst gekeurd met de hamer en daarna met de roos)
- ONFIJN TIN, ook wel keurtin of kannetin genoemd. Dit is een alliage met het hoogste loodgehalte. Het percentage lood wat hierbij verwerkt mag worden varieert van 8 tot 33%.

Veel steden houden echter vast aan de eis dat het tin niet meer dan 8% lood mag bevatten.

Natuurlijk zijn er in die tijd uitzonderingen op de regels en zo komt het dat bepaalde steden in Nederland een eigen samenstelling van het tin er op na houden. Groningen heeft naast de eerder twee genoemde samenstellingen het zgn. "Koopmansgoed" met een loodpercentage van 25%.

's Hertogenbosch werkt met het zgn. "half stof", wat voor 50% uit zuiver tin bestaat en voor 50% uit lood.

Er zijn nog meer voorbeelden, maar dat voert te ver.

Het gieten

In eerste instantie geschiedde het gieten in een bak, waarin aangestampt vormzand is aangedrukt en waarin het model, meestal van hout, van bijvoorbeeld een tinnen kan wordt gedrukt, om zodoende de vorm van de kan in het zand achter te laten.

De vorm wordt verwijderd en zo blijft er dus ruimte over om het gesmolten tin erin te gieten. Een nadeel is dat men deze vorm na afkoeling kapot moet maken om de gegoten kan eruit te halen.

Vandaar dat men in de loop van de tijd vormen gaat gebruiken, die in eerste instantie van natuursteen of soms van aardewerk gemaakt zijn. In het midden van de 16e eeuw gaat men gebruik maken van ijzeren of koperen vormen.

De tinvormen bestaan uit tenminste twee delen, zoals bij een schotel of een lepel.

Bij het gieten van kan heeft men tenminste vier vormen nodig.

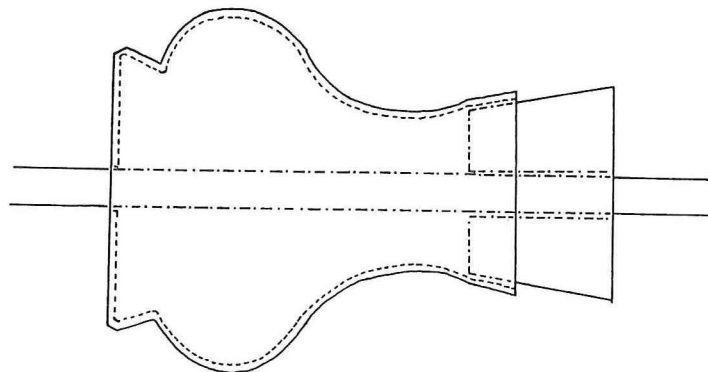
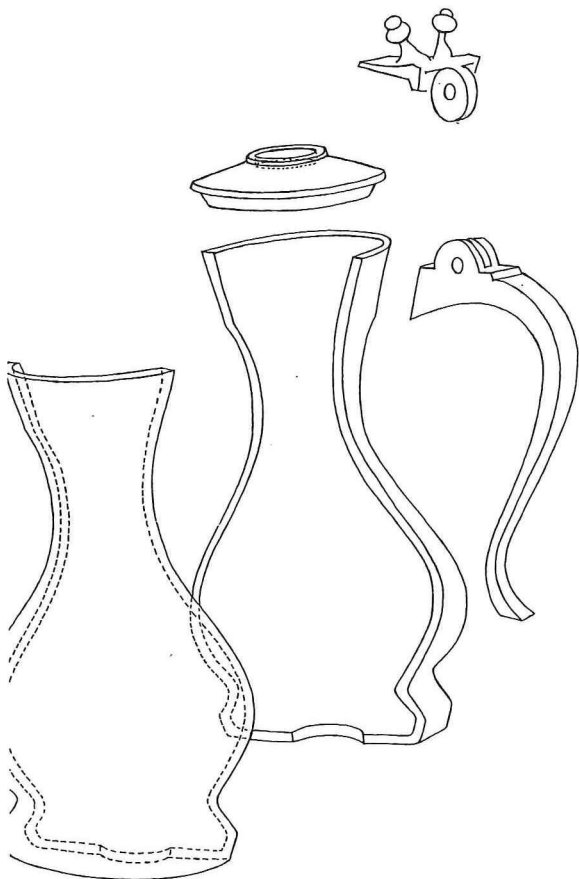
In de loop van de tijd gebruikt men twee methoden om kannen te gieten.

Tot omstreeks 1550 heeft men verticaal gegoten; na die tijd gaat men horizontaal gieten.

Bij het gieten op de verticale manier heeft men vier vormonderdelen nodig:

- kanlichaam
- deksel
- handvat
- scharnier met duimrust (scharnier altijd éénkakig)

Men heeft slechts vier vormen nodig, omdat men de vorm van het kanlichaam twee maal kan gebruiken.

Al de afzonderlijke delen van de kan worden na het gieten aan elkaar gezet met een zgn. "Candeerbout" (soldeerbout). Dit gebeurt op de smeltemperatuur van tin (ongeveer 230°) en om te voorkomen dat bij het aan elkaar zetten het tin op die plaatsen weer zou gaan smelten, houdt men er een natte lap of natte zemelen tegenaan, welke dan ook een afdruk nalaat en wat tevens een van de kenmerken is van een antiek stuk tin.

Men noemt deze manier de "natte lap" methode.

Bij deze methode van gieten is het duidelijk dat de kan eerst aan elkaar gezet moet worden alvorens hij afgedraaid kan worden. Hiervoor wordt er een gat in de bodem gelaten en in de hals wordt een klos gezet, waardoor een spil aangebracht wordt, die tevens door het gat in de bodem gaat.

Hierdoor kan de kan op de draaibank bevestigd worden en kan het afdraaien beginnen.

De eerste draaibanken werden met handkracht aangedreven, waardoor de draairingen nogal grof aangebracht werden. Later wordt er mechanische kracht gebruikt, waardoor er fijnere draairingen op het voorwerp komen.

Mede door deze methodes kan men de ouderdom van een kan bepalen.

Nadat men het voorwerp met een beitel heeft afgedraaid, moet het gat in de bodem nog gedicht worden. Dit geschiedde meestal door het aanbrengen van een bodemmedaillon, soms met een religieuze voorstelling, dan wel met afdrukken van munten. Of eenvoudigweg door een stukje tin.

Ook het deksel werd vaak in twee delen gegoten, aan elkaar gezet en afgewerkt.

Conclusie: verticaal gegoten kannen met bodemmedaillons zijn praktisch altijd vóór 1550.

Na omstreeks 1550 gaat men horizontaal gieten en heeft men 5 gietvormen nodig.

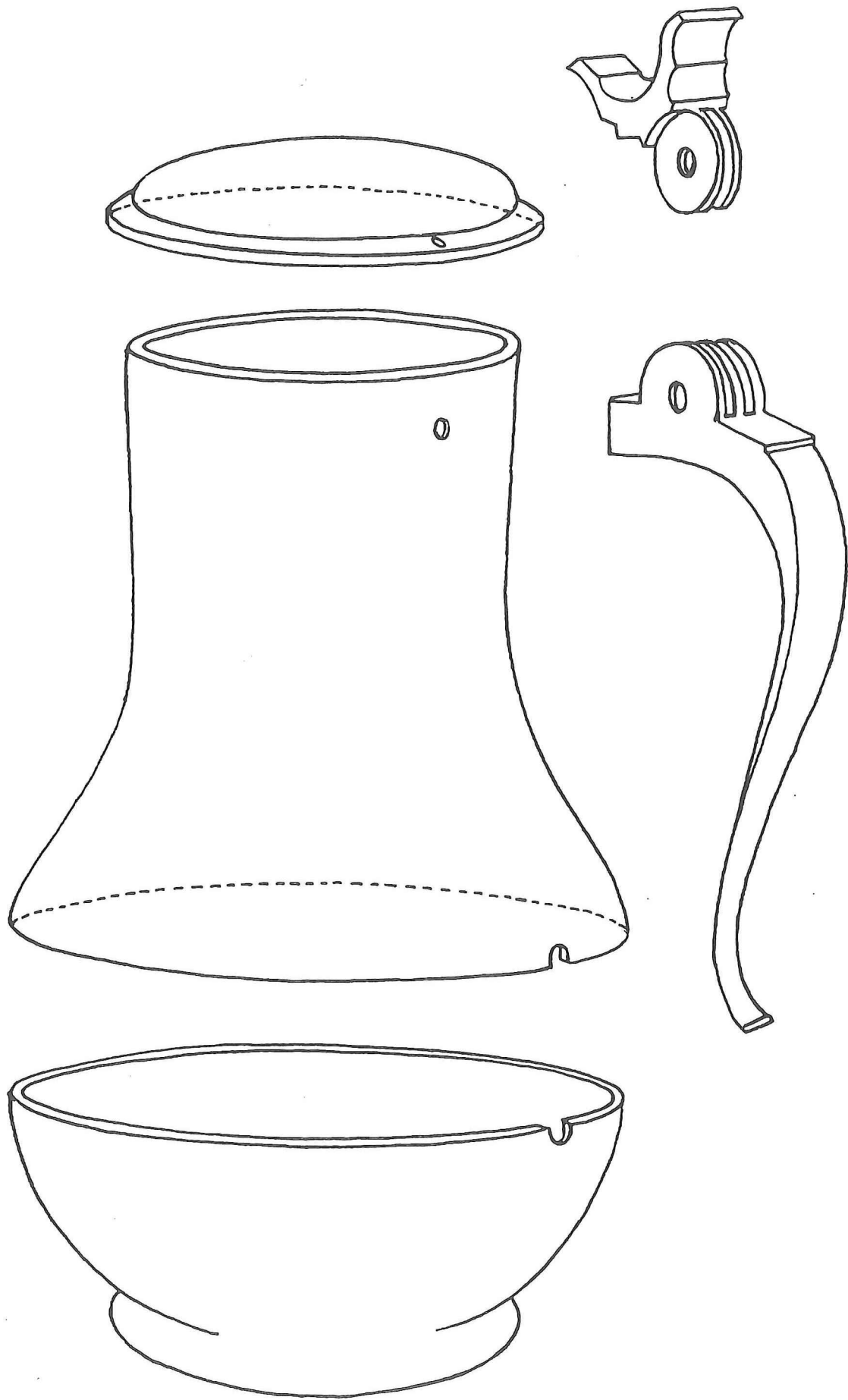
- onderkant met de bodem
- bovenkant
- handvat
- deksel
- scharnier met duimrust (twee- of driekakig)

Voordeel van deze methode is dat men de afzonderlijke delen eerst kan afdraaien alvorens ze aan elkaar te zetten. Dat aan elkaar zetten gebeurde op dezelfde manier als eerder besproken.

Het handvat wordt op twee manieren bevestigd:

- de oudste methode is dat de vorm van het handvat tegen de kan wordt gehouden en daarna wordt volgegoten
- de andere methode is dat het handvat al van te voren is vervaardigd en dan (al of niet met behulp van de "natte lap") aan de kan wordt bevestigd

In de tweede helft van de 18e eeuw verandert de techniek van het aanzetten van de verschillende delen en gaat men gebruik maken van de blaaspijp om op die plaatsen waar het nodig is voor verkoeling te zorgen. Dit houdt echter in dat men geen afdruk meer kan vinden van het solderen.

Een kenmerk dat men te doen heeft met een object uit de tweede helft van de 18e eeuw. Op deze regels zijn ook uitzonderingen. Er blijven tinnegieters werken volgens de oude tradities, zelfs tot ver in de 19e eeuw. De merken brengen dan soms de oplossing.

Leeftijdsbepalingen:

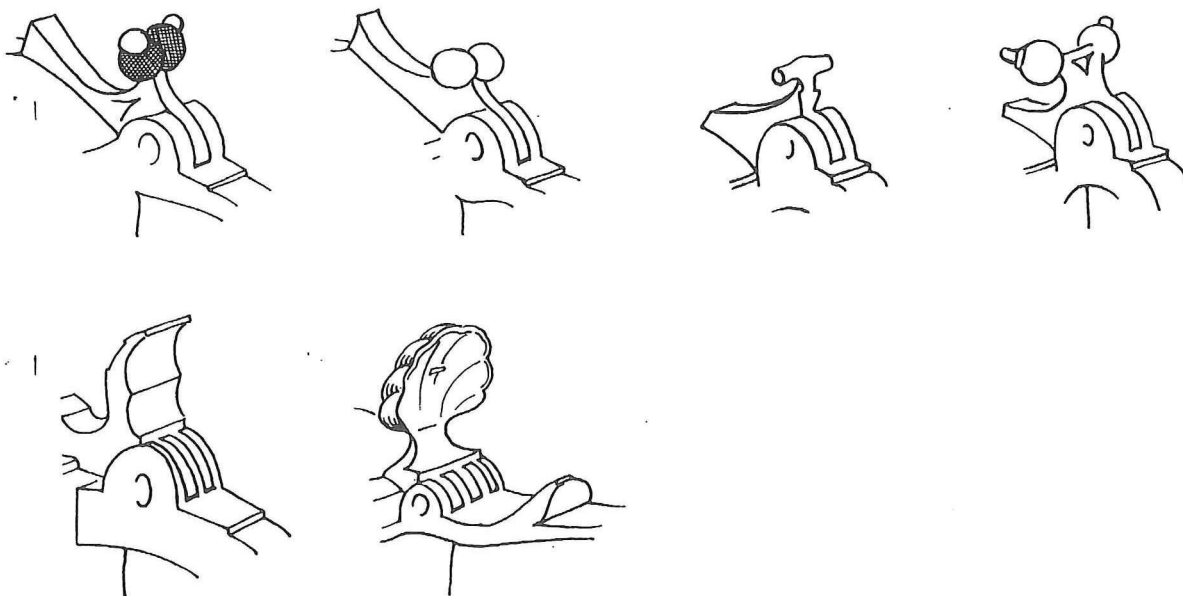
- verticaal gegoten/horizontaal gegoten: vóór 1550/na 1550
- natte lap/blaaSpijp: vóór 1750/na 1750
- grove draairingen/fijne draairingen: handaangedreven draaibank/mechanische draaibank en verder:

De duimrust:

- de vroegste duimrust bestaat uit twee eikeltjes of bolletjes: 14e tot en met begin 17e eeuw
- geprofileerde duimrust: begin 17e tot en met 19e eeuw
- schelpvormige duimrust: 18e eeuw tot en met 19e eeuw

Het scharnier:

- de vroegste scharnieren zijn die met één kaak: van 14e tot en met het midden van de 16e eeuw
- tweekakig scharnier: midden 16e eeuw tot en met begin van de 19e eeuw
- driekakig scharnier: 19e eeuw

Het handvat:

- lichtgebogen, dit is van de vroegste periode tot en met de 19e eeuw
- "accoladehandvat" komt voor vanaf vierde kwart 18e eeuw tot en met 19e eeuw

Het deksel:

- in principe altijd rond (bij hoge uitzondering is het "hartvormig")
Soms is bij kannen met een snep deze afgedekt door een klepje

Merken:

Het aantal tinnegieters rond 1400 is niet groot, zodat er nog weinig behoefte bestaat om een apart gilde op te richten. De meeste tinnegieters zijn aangesloten bij het smedegilde. Eerst aan het einde van de 16e eeuw/begin 17e eeuw worden er in Nederland afzonderlijke tinnegietersgilden opgericht.

In de 18e eeuw ligt het hoogtepunt. Om een indruk te geven om hoeveel tinnegieters het gaat, staat hieronder een schema van steden met tinnegieters uit het jaar 1742.

DELFT	3	DEN HAAG	10
DORDRECHT	1	ROTTERDAM	11
GORKUM	1	AMSTERDAM	40
GOUDA	3		
HAARLEM	2		
LEIDEN	5		
SCHOONHOVEN	1		

Het tinnegietersgilde wordt aan het begin van de 19e eeuw opgeheven, wegens het in onbruik geraken van het tin. In de 15e en 16e eeuw werd het gebruiksaardewerk ingeruild voor het duurzamer tin. Aan het begin van de 19e eeuw wordt het tin dan weer omgeruild voor het minder onderhoud vragend porselein. Vandaar de opheffing van de gilden.

Wat deden de gilden ?

De gilden houden samen met de overheid toezicht op de kwaliteit van het produkt en verder maken zij voorschriften ten aanzien van de toelating tot het gilde, de lonen, de eisen van vakbekwaamheid en de prijzen. Na een periode als leerjongen, werd de meesterproef afgelegd, waarbij men verschillende objecten moest gieten en afwerken. Werd deze proef met goed gevolg volbracht, dan kreeg de tinnegieter het recht en de plicht zijn tin te merken, dit mede met het oog op het naleven van de voorschriften. De gilden konden door middel van de merken toezicht houden op de bij hun gilde aangesloten tinnegieters. De merken, meestertekens en kwaliteitsmerken, worden aangebracht door middel van stalen slagstempels. Die stempels worden op een speciale plaat ingeslagen. In Nederland is helaas nog maar een zo'n plaat bewaard gebleven, welke in het Frans Halsmuseum in Haarlem wordt bewaard.

Indien een tinnegieter overlijdt, wordt meestal zijn echtgenote gerechtigd zijn merken nog verder te gebruiken, indien zij het bedrijf voortzet. Stopt de weduwe met het bedrijf of hertrouwt zij, dan moeten de merken vernietigd worden.

Er zijn verschillende soorten merken:

- meestertekens
- kwaliteitsmerken:
 - . stedelijk wapen
 - . meesterteken
 - . hamermerk
 - . kroon
 - . roos
 - . gekroonde roos
 - . engel
 - . viermerk

Er is nog een andere vorm van een merk en wel het ijkmerk, welk op voorwerpen wordt aangebracht, die als "maat" of gewicht gebruikt worden.

Zij worden al in de middeleeuwen gebruikt tot aan het begin van de 20e eeuw. De maataanduiding vindt men meestal aan de binnenkant van de kraag in de vorm van een pegel. In Rotterdam zijn tinnen maten bekend met een stukje uit de rand, hetgeen duidelijk aangeeft: "Tot hier en dan is de maat vol".

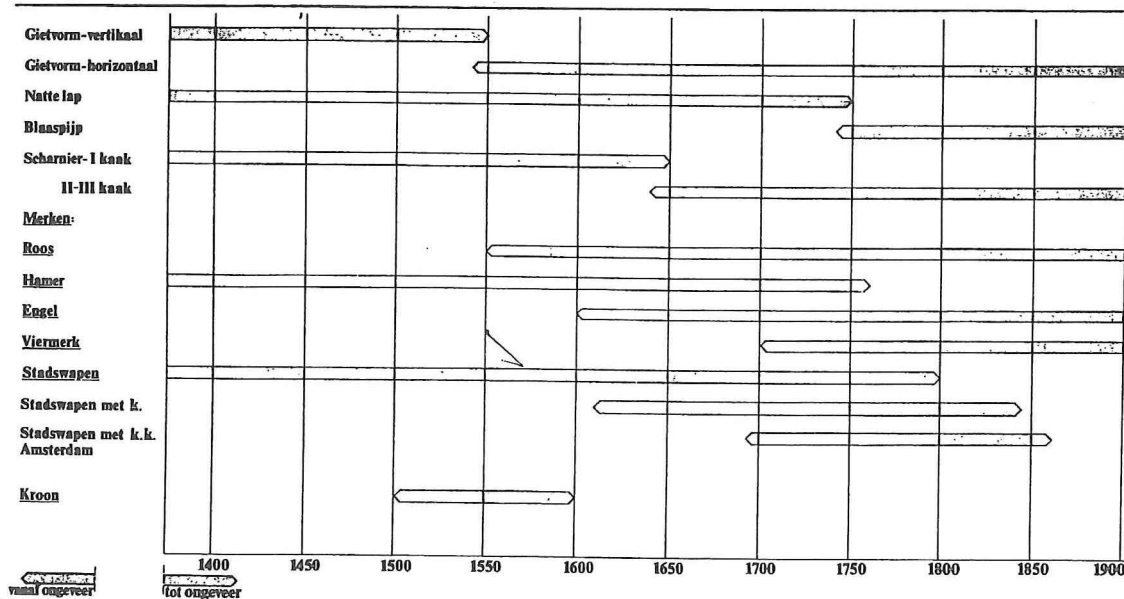
Verder kan men ijkmerken aan de buitenkant op de kraag vinden, op het handvat en bij uitzondering op het deksel.

Ook de stijl en de vorm van deze merken geven een tijdsaanduiding.

Soms komen er op tinnen voorwerpen eigendomsmerken voor, hetzij ingeslagen, ingekrast of zeer fijn gegraveerd.

De ingeslagen eigenaarsinitialen worden vaak verward met gietersinitialen.

Schema van een tijdsoverzicht.

Om het tin te verrijken of te versieren kunnen de volgende technieken aangewend worden:

- de draaibank: hiermede worden versieringen aangebracht in de vorm van ringen, holle of bolle motieven
- hameren: hiermede wordt platwerk (borden e.d.) versierd, doch tevens wordt het tin harder gemaakt
- reliëfversieringen
- gravering en etswerk
- beschilderen

TINPEST

Iedereen die een beetje geïnteresseerd is in tin heeft wel eens van TINPEST gehoord.

Doch hoe het ontstaat en wat de gevolgen zijn en de manier om het tegen te gaan is voor velen nog een raadsel.

Zuiver tin in vaste toestand, kent voor zover voor ons van belang 2 modificaties:

- wit tin boven 13,2 C°
- grijs tin onder 13,2 C°

Indien zuiver tin langdurig beneden 13,2 C° wordt gehouden, gaat het van wit tin over in grijs tin. Grijs tin heeft een kleinere dichtheid, dus een groter volume, waardoor er wratten, gaten en scheuren ontstaan.

De kiem voor tinpest ligt bij het gieten of eigenlijk bij het afkoelen van het voorwerp.

Bij afkoeling vindt herkristallisatie plaats en wanneer de afkoeling te snel beneden de 13,2 C° komt, dan kan het zijn dat de herkristallisatie niet overal op de juiste wijze verloopt. Daar waar dit het geval is kunnen de "kiemen" geboren worden en kan de overgang van wit tin naar grijs tin gaan plaats vinden.

De tinpest komt meestal pas naar voren als ook daarna het voorwerp in extreme temperatuurswisselingen komt.

Dat tinpest niet besmettelijk is, is hierdoor duidelijk geworden. Het heeft immers niets met bacteriën te maken, doch met moleculaire werking.

Men heeft, om dit te bewijzen, als experiment "zieke" tinnen borden met "gezonde" borden opgestapeld bewaard. Na enige tijd blijken de gezonde borden nog in even goede staat als ervoor.

Tinpest is moeilijk tegen te gaan, als het er eenmaal inzit. Men moet ervoor zorgen dat het voorwerp ook nu niet meer wordt blootgesteld aan extreme temperatuurswisselingen. De manier om een voorwerp met tinpest te behandelen, is om het naar een goede tinrestaurateur te brengen. Deze verwijdert de slechte plek en soldeert er een nieuw stukje tin in.

Veel mensen verwarren ook vaak een bepaalde corrosie met tinpest, veelal wordt bijvoorbeeld het oppervlak van een bodemvondst voor tinpest aangezien. Dit is volkomen ten onrechte. Corrosie wordt veroorzaakt door de lucht of in sommige gevallen doordat een voorwerp enige tijd in de bodem heeft gezeten.

TOT SLOT

In dit korte overzicht zijn er bepaalde kenmerken naar voren gekomen, waaruit o.a. de authenticiteit en/of ouderdom op-gemaakt kan worden.

Wat betreft het herkennen van vervalsingen moet men op de volgende punten letten:

- de wijze waarop het object is gegoten of afgewerkt; slordig werk werd in de tijd niet geaccepteerd
- de vormgeving van het voorwerp en de stijl moet overeenkomen met de tijd en de tijd met de stijl
- de merken, de lettertypen en de vorm van de merken moeten ook overeenkomen met de tijd
- de slijtage moet op die plekken aanwezig zijn, waar deze logischerwijze behoort te zitten; overdreven slijtage moet met de nodige argwaan bekeken worden
- de huid van tin kan boekdelen spreken, evenals de kleur en/of de patina; bij vervalsingen is vaak de patina overdreven geïmiteerd om ouderdom te suggereren

Tin is een mooi, doch moeilijk onderdeel van het antiekvak, zeker voor de beginner. Door schade en schande moet men zich een weg banen om het te leren.

Vandaar de stelregel:

"Liever een kwalitatief goed stuk tin wat niet gemerkt is, dan een slecht stuk tin dat wel gemerkt is".

TINVERZAMELEN, de belangrijkste vormen

Waar gaat de voorkeur naar uit als men tin verzamelt. Allereerst zijn er verzamelaars, die alles in de collectie opnemen van Hollands tin tot Spaans/Portugees tin en van Rembrandtkan tot peperbus. Dit zijn verzamelaars van de oude stempel, die helaas bijna niet meer voorkomen. Hedendaagse liefhebbers kan men eigenlijk in twee categorieën onderbrengen.

Degene die verzamelt om zijn interieur te verrijken of degene die tin verzamelt met de beperking van een bepaald land (gebied) of een bepaald onderwerp. Er zijn verzamelaars van louter en alleen Hollands, Frans, Duits, Engels en Vlaams tin. Als wij kijken naar de belangrijkste objecten per land, die hoog in het vaandel staan bij de verzamelaar, dan zien wij het volgende:

NEDERLAND

De buikkan:

Een kan uit het einde van de 17e eeuw tot en met de 19e eeuw met of zonder snep, vaak voorkomend gemerkt met de gekroonde roos, doch ook met een stadsmerk, bijvoorbeeld Amsterdam, Rotterdam, Delft, Leiden.

De Rembrandtkan:

Een kan van 17e eeuw tot en met 19e eeuw, groot en klein, het meest voorkomend met gekroonde roos en soms met stadsmerk. De kan ontleent zijn naam niet aan de schilder Rembrandt. Het is een fantasienaam ontstaan in de 19e eeuw.

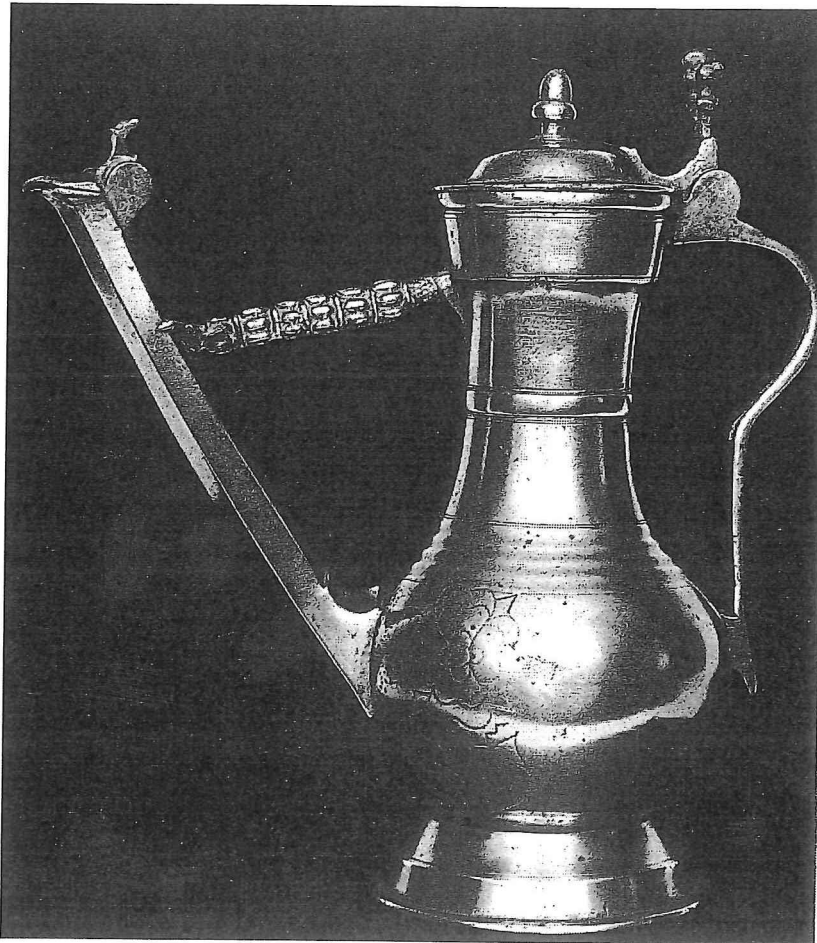
Het schapenkannetje:

Deze werden niet gebruikt voor het voederen van lammeren of schapen, maar voor zieken of kinderen. Er bestaan drie types en zij komen voor van de 15e tot en met de 19e eeuw. Gemerkt met de gekroonde roos en zeldzaam zijn de schapenkannetjes met stadsmerk.

De Jan Steenkan:

Deze kan komt wel voor op schilderijen van Jan Steen, maar ook op stillelevens van Claesz en Heda e.a. In de tijd van Jan Steen heette dit type kan eigenlijk "tuytkan" of "pijpkan", waaruit geconcludeerd kan worden dat ook de naam "Jan Steenkan" een naam is die door de verzamelaar in de 19e eeuw bedacht is. De Jan Steenkan heeft een evenknie in Zwitserland, zij het met enkele detailverschillen: de zgn. Stegkan. Het woord "Steg" slaat op het verbindingsstukje tussen de schenktuit en het kanlichaam. Welke kan het eerst ontstaan is vertelt de geschiedenis niet, alhoewel men ervan uit gaat dat de "Stegkan" er het eerst was. Wel staat vast dat de "Jan Steenkan" slechts gedurende een korte periode vervaardigd is (1600 tot omstreeks 1700), terwijl men de "Stegkan" kan plaatsen van de 17e eeuw tot en met de 19e eeuw.

Ook in Duitsland komt een type "Stegkan" voor en wel in en om de stad Ulm. Er zijn ook enige Vlaamse "Jan Steenkannen" bekend (voornamelijk Antwerpen).

De kardinaalsschotel:

Misschien wel het meest zeldzame object. Veel breedgerande schotels worden tegenwoordig verkocht als kardinaalsschotel. De "echte" kardinaalsschotel moet een rand hebben die anderhalf maal zo breed is als het de diameter van het middenstuk. Hij werd vervaardigd van de 16e tot en met de 17e eeuw.

De engelenkan:

Een buikkan met of zonder sneb en met een duimrust, die versierd is met een in reliëf gegoten engelenkopje. De kan komt voor in de zuidelijke Nederlanden en wel van het einde van de 17e eeuw tot en met de 19e eeuw.

Op Hollands tingebed zijn er verder nog meer verzamelgebieden, bijvoorbeeld:

- tabakspotten
- eet- en drinkgerei
- medische objecten
- kranenkannen
- kerkelijke objecten
- maten en aanverwante objecten e.v.a.

Een apart verzamelgebied is de bodemvondst. In de jaren zestig kwamen de bodemvondsten in zwang en werden geapprecieerd zoals zij uit de bodem kwamen. Daarvoor waardeerde men de bodempatina nog niet zo zeer. Vaak werden ze schoongemaakt tot de normale tinkleur weer verscheen.

Dankzij grote bouwwerkzaamheden zoals de metro in Rotterdam en Amsterdam, evenals de bouw van de opera op het Waterlooplein, kwamen er grote hoeveelheden bodemvondsten in de handel. Grote verrassingen bleven op een enkele uitzondering na uit. De hoeveelheid lepels, bordjes, dobbeliertjes was enorm; grote stukken zoals belangrijke kannen, werden echter nauwelijks gevonden.

De verzamelaar van bodemvondsten heeft zich vaak gespecialiseerd op één gebied, bijvoorbeeld:

- nachtgerieven
- maatbekers
- kannen
- inktpotjes
- zoutvaten
- lepels e.v.a.

De verzamelaar is uiteraard in eerste instantie gecharmeerd van de kleurvariaties, die van donker gevlekt tot egaal zwart kunnen zijn. De beroemde "goudpatina" is vanzelfsprekend het meest gezocht.

In België/Vlaanderen komt men ongeveer hetzelfde verzamelpaaroon tegen, met de nadruk uiteraard op Vlaams/Waals tin.

Voch is er een verschil met de "Hollandse" verzamelaar.

De Nederlander houdt van een patina dat kan variëren van roengrijs tot zeer donker. Onze zuiderburen "kuisen" hun tin, dat wil zeggen: zij poetsen hun tin, tot wat ongeveer de originele kleur van het tin was: een matte zilverachtige kleur.

atzelfde geldt ook voor de Duitse verzamelaar:

UITSLAND

e Keulse kan:

en kan die wat populariteit betreft vergeleken kan worden met onze Rembrandtkan. Hij komt in vele afmetingen voor en is n of om Keulen vervaardigd. De 17e eeuwse typen zijn zeer eldzaam en hij komt ook nog in de 19e eeuw voor. Zij zijn raktisch altijd gemerkt met het stadskeur van Keulen.

e Humpe:

en rechte bierkan met deksel, vaak gegraveerd. Dit type komt oor van 17e eeuw tot en met einde van de 19e eeuw.

et Rörke:

en pijpvormig kannetje op een brede voet, vaak gebruikt als ldekannetjes. Zeer zeldzaam zijn de typen die versierd zijn et koper of die een opengewerkte voet hebben met daarin obbelsteentjes. Zij komen voor van de 16e tot en met de 19e uw.

Het Duitse reliëftin

De voornaamste plaats van vervaardiging is Neurenberg met de meest bekende modelleur Caspar Enderlein (Basel 1560 - Neurenberg 1633). Zeer bekend zijn de grote reliëf schotels met daarbij behorende kannen, eveneens in reliëf, met voorstellingen van o.a. Temperantia, Mars e.a.

Verder komen uit Neurenberg ook de kleine reliëfschotelletjes met voorstellingen van o.a.: Opstanding van Christus, Ark van Noach, Ferdinand II en III, e.v.a.

Het reliëftin is vervaardigd in de 17e en 18e eeuw. Veel vervalsingen zijn hiervan in de omloop.

Uiteraard zijn er in Duitsland nog vele objecten, die verzameld kunnen worden, maar het voert tever om deze ook nog te vermelden.

Zoals reeds eerder vermeld wordt in België en Duitsland het tin geпоetst.

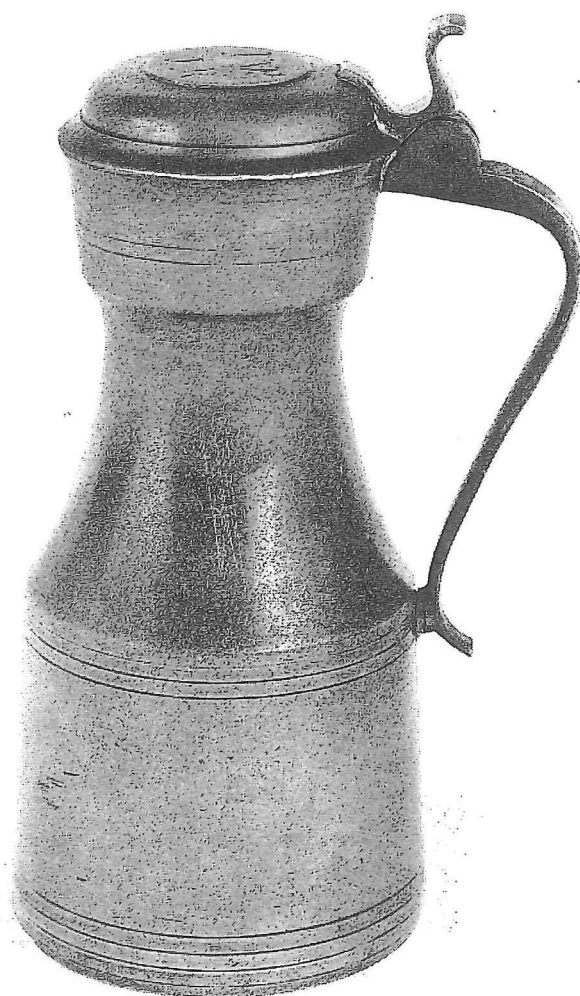
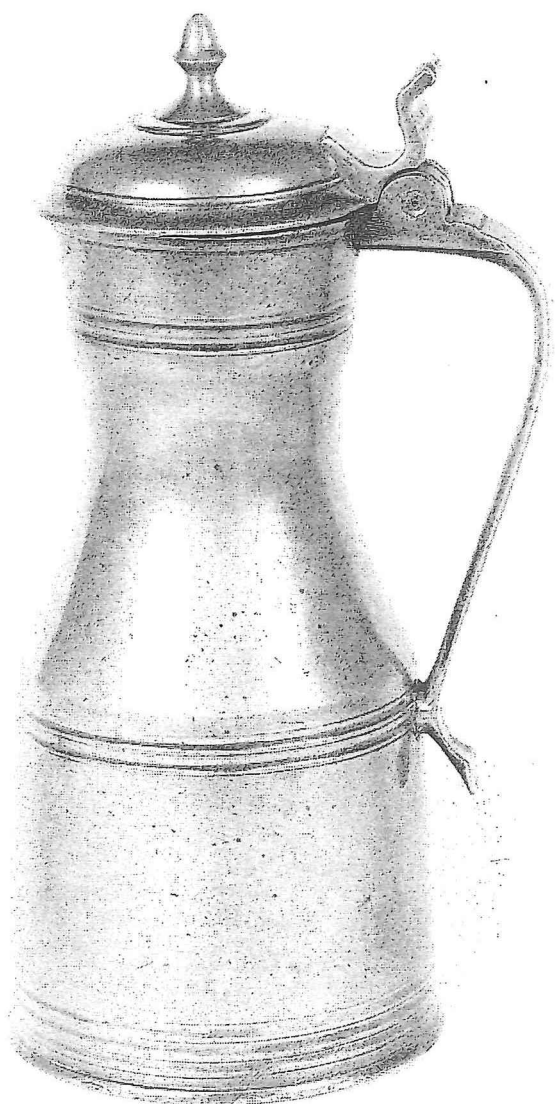
In Engeland gaat men nog wat verder. Daar polijst men het tin tot het hoogglanzend zilverachtig is. Eigenlijk de kleur zoals het tin uit de vorm komt na het gieten en afdraaien.

ENGELAND

Enige voorwerpen die verzameld worden:

- York flagon (=kan)
- Church flagon
- James I en II flagon
- Rosewater bowl
- gegraveerde schotels
- maten e.v.a.
- kandelaars

In Schotland kent men o.a. de Tappit-hen, die zowel met knop op de deksel als zonder deze knop voorkomt. "Crested en Un-crested" tappit-hen. Zij komen voor in de 18e en 19e eeuw.

Via de Engelse Kanaaleilanden Jersey en Guernsey, waar ieder eiland zijn eigen kantype heeft (echter vaak vervaardigd door tinnegieters in Engeland) komen wij in Frankrijk, in Normandië, waar men kan tegenkomen:

FRANKRIJK

- de Normandische "eikelkan"
- de Falaise kan
- kannen uit Lisieux, Rouen, Argentan.

Verder heel bekend en voorkomend in het Champagne-gebied zijn de zgn. "cimarre", een wijnkan met deksel en draaghengsel. De "porte-diner" is ook een typisch Frans produkt. Dit is een etensketeltje met deksel, dat tevens dienst doet als bordje.

Frankrijk is een land met een enorme tinproduktie en tevens een land waarbij vele steden hun specifieke vormen hebben. Zo kan men op vorm herkennen:

- het olijfoliekannetje uit Toulouse
- de kannen met een invallend deksel uit Chartres of Orléans
- de kannen o.a. uit Lille, Cambrai en uit de Elzas-streek.
- het reliëf tin uit Montbéliard, met als belangrijkste figuur: François Briot, de voorloper van Caspar Enderlein (Neurenberg).

Van Frankrijk naar Zwitserland is een kleine stap. Ook daar kan men aan de hand van de vorm vaststellen waar men mee te maken heeft.

ZWITSERLAND

De buikkan:

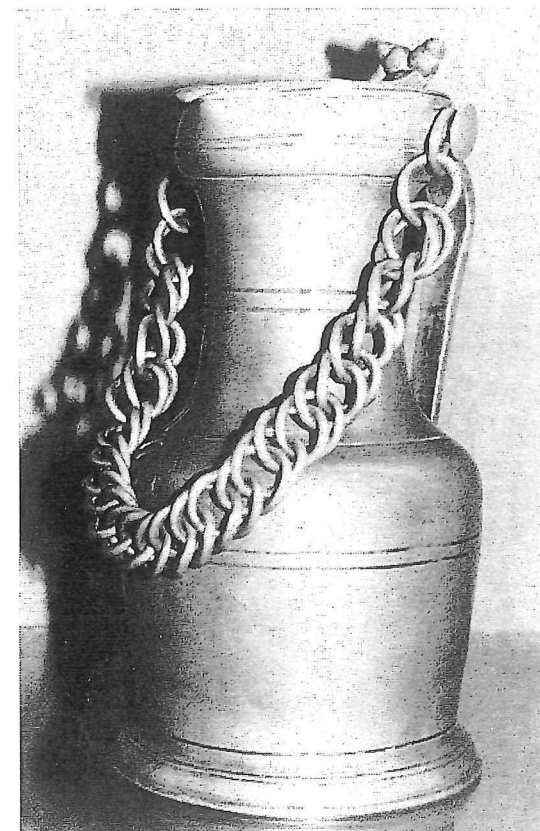
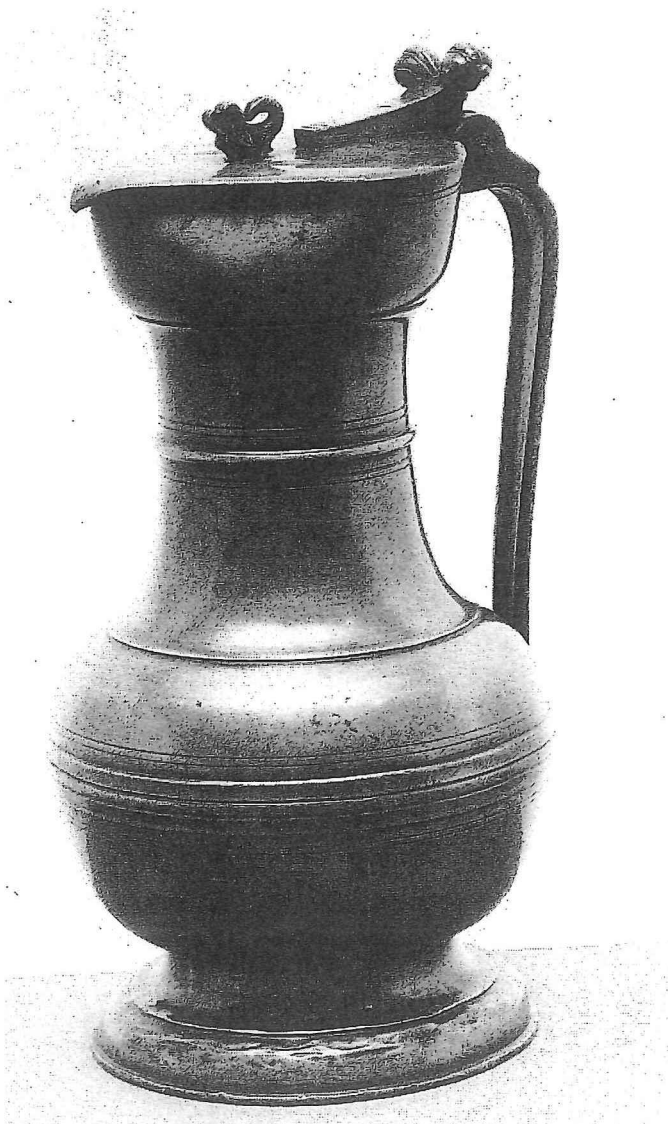
Een type dat vervaardigd is van de 17e tot en met de 19e eeuw. Ze komen ook voor met een draagketting of hengsel, al zijn die ook vaak later toegevoegd.

De kelkkan:

Vervaardigd van 17e tot en met 19e eeuw. Zeer zeldzaam zijn de typen met een ketting.

De Glockenkan en Prismenkan:

Respectievelijk een ronde kan of een zes- of achtkantige kan met schenktuit, vaak met schroefdeksel of een deksel met bajonetsluiting. Voorkomend van 17e tot en met 19e eeuw.

De Sugerli:

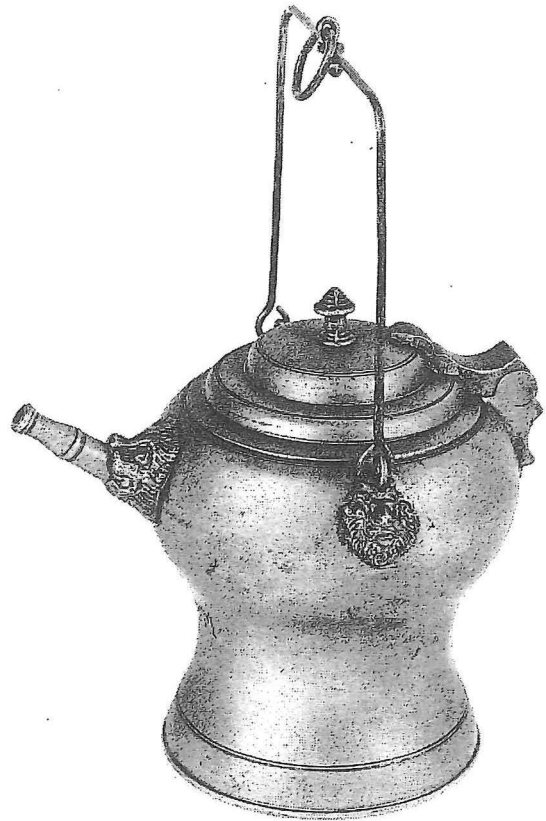
Een van de leukste voorwerpen, specifiek voor Zwitserland. Ook wel "Brunnenkesselchen" genoemd, omdat er bronwater uit gedronken werd. Het is een drinkketeltje, dat met een haak aan de muur bevestigd was. Ze komen voor van de 17e tot en met de 19e eeuw.

De Stegkan:

Kannen met een verbindingsstukje tussen de schenktuit en het kanlichaam, de "Steg". De schenktuit is altijd voorzien van een scharnierend klepje (zie verder Jan Steenkan).

Verder zijn er nog Kurbiskannen, Humpen en natuurlijk borden, scheerbekken, kerkelijk- en huishoudelijk tin.

In Zuid-Europa (Spanje, Portugal en Italië) komt ook tin voor, zij het in mindere mate. In Portugal zijn vooral de kannen en de kandelaars bekend.

Aanbevolen literatuur:

- A.J.G. Verster - Tin door de Eeuwen, J.H. de Bussy 1954.
- B. Dubbe - Tin en Tinnegieters in Nederland, De Tijdstroom 1978
- J.F.H.H. Beekhuizen - Tin uit Europese Landen, eigen uitgave 1979
- Keur van Tin uit de Havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam - Catalogus 1979
- Fr. Philips en B. Dubbe - Twee Nijmeegse Gildekannen, Fr. Philips 1983
- Ph. Boucaud en Cl. Frégnac - Les Etains, Office du Livre, Fribourg (Suisse) 1978
- V. Brett - Phaidon Guide to Pewter - Elsevier Publishing Projects SA, Lausanne 1981
- P.R.G. Hornsby - Pewter of the Western World, 1600 - 1850, Schiffer Publishing Ltd, Box E, Exton, Pennsylvania 19341, 1983
- L. Mory - Schönes Zinn, Geschichte, Formen und Probleme, Bruckmann, München 1961/1972
- Hans-Ulrich Haedeke - Zinn, Klinkhardt & Biermann 1963/1973
- Ch. Boucaud - Les Pichets d'Étain, eigen uitgave 1958
- H. Schneider - Zinn, Katalog der Sammlung des Schweizerischen Landesmuseums Zürich, band I, Walter Verlag 1970,
- R. Verdier - La Poterie d'Étain en France du XVIème au XXIème siècle, 1ère, 2ème, 3ème Partie, Editions du Cabinet d'Expertises 1993.
- H.H. Cotterell - National Types of Old Pewter, Weathervane Books, New York, U.S.A. 1972.
- St.C. Woolmer - Pewter of the Channel Islands, J. Bartholomew and Son, Edinburgh 1973.

Jan Beekhuizen werd geboren in 1945 in Helmond (Noord-Brabant), waar zijn vader in dat jaar een antiekzaak begint. Na zijn middelbare school en de opleiding aan de Hogere Hotelschool in Maastricht komt hij bij zijn vader in de zaak, waar hij drie jaar meeloopt en de nodige kennis opdoet.

In 1969 neemt hij de zaak van zijn vader over en vestigt zich in de Nieuwe Spiegelstraat 49 in Amsterdam. In het begin van de jaren '70 specialiseert hij zich in tin. Dit leidt in eerste instantie al tot de uitnodiging voor deelname aan de 25e Oude Kunst- en Antiekbeurs in Delft in 1973.

In 1979 publiceert hij de uitgave "Tin uit Europese Landen" ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van zijn zaak in de Nieuwe Spiegelstraat.

In 1982 wordt hij beëdigd als makelaar en taxateur "Antiek Tin".

Hij is oud-voorzitter van de Oude Kunst- en Antiekbeurs in Delft en is vier maal voorzitter geweest van de antiekbeurs "Oude Kunst in De Nieuwe Kerk" te Amsterdam.

Sinds maart 1993 is hij voorzitter van De Nederlandse Tin-Vereniging, welke hij heeft opgericht samen met enkele enthousiaste tinverzamelaars.

Hij is tevens lid van de Vlaamse Tinvereniging, de British Pewter Society en de American Pewter Society.

Hij heeft diverse publicaties verzorgd o.a. in de catalogus voor de Delftse Beurs, AntiekRevue, De Tinkoerier (verenigingsblad van de Nederlandse TinVereniging) en het kwartaaltijdschrift Origine.

Hij geeft cursussen in antiek tin voor het Kunsthistorisch Centrum in Amsterdam, voor de Vereeniging van Handelaren in Oude Kunst in Nederland en voor de Moermangroep uit Brussel.

Copyright 1993

"Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur".

J.F.H.H. Beekhuizen.

